

Itämerensuomalaisten kielten passiivin tunnusten suhteesta.

Itämerensuomalaisten kielten passiivin muodostuksessa erotetaan kaksi tunnusta: lyhyempi, jonka kantasuomalainen asu on ollut, tavu-
asemasta riippuen, *ta* ~ **da*, *tä* ~ **dä*, ja pitempi, joka palautuu kanta-
suomalaiseen lähtömuotoon *tta* ~ **tta*, *ttä* ~ **tä*. Imperfektissä on *a*-,
ä-vokaalin tilalla jo myöhäiskantasuomessa ollut *i* ja toisessa partisiipissa
u, *ü*. Ryhtyessämme tutkimaan jo monasti puheena ollutta kysymystä
näiden tunnusten keskinäisestä suhteesta lienee paikallaan ensinnä esittää
lyhyt katsaus tunnusten nykyiseen esiintymiseen itämerensuomalaisissa
kielissä.

S u o m i.

Lyhyempi tunnus tavataan pääpainollisen pitkän vokaalin jäljessä,
aina diftongin jäljessä sekä konsonanttivartalon jäljessä. Esim. **saatava**,
saadaan, **saatu**, **saatiin**; **vietävä**, **viedään**, **viety**, **vietiin**; **haravoitava** jne.;
juostava, **paettava**, **lisättävä**, **ommeltava**. Muissa tapauksissa esiintyy
pitempi tunnus, esim. **annettava**, **annetaan**, **annettu**, **annettiin**; **vedettävä**,
vedetään, **vedetty**, **vedettiin**; **valmistettava**, **valmistetaan**, **valmistettu**,
valmistettiin. Huomiota ansaitsee, että pitemmän tunnuksen edellä verbi-
vartalon *a:n*, *ä:n* sijasta aina esiintyy *e*, kuten äsken mainituista esimer-
keistä näkyy. Saman seikan saamme myöhemmin todeta muissakin suku-
kielissä. Vielä vanhan kirjakielen syntymäaikoihin on suomessa ainakin

länsimurteissa tavattu lyhyempää tunnusta myös painottoman tavun vokaalin jäljessä, kuten näkyy sellaisista muodoista kuin WESTHIN *laskian* (< **laskedahan* < **laskedahen*) 'lasketaan', MARTIN *laskean*, *käsکیän* (< **käskedähän*). Myöskin Agricolalla on sellainen tähän kuuluva muoto kuin *syndyytä* (< **süntüdüttä*) 'synnyttyä', jota vastaavia muotoja vieläkin tavataan savolaismurteissa: *antaula* (< **antaduta*) 'annettua', *külöpöütä* (< **külpedütä*) 'kylvettyä', *nostaruta* (< **nostaduta*). Murteiden edustuksesta on tämän lisäksi mainittava, että OJANSUU on (ks. LMÄH I s. 92, II ss. 55—56) selittänyt lounaismurteiden epäsäännölliset passiivimuodot *lukkita*, *hakkita*, *laskita*, *lukkitti*, *hakkitti*, *laskitti*, *lukkittaissi*, *lukkittu* jne. lyhyemmän ja pitemmän tunnuksen rinnakkain esiintymisestä johtuneiksi kontaminaatiomuodoiksi: **lukkia* (< **lukedahän*) + *lueta* = *lukkita*. Ojansuun selitys on täysin mahdollinen, mutta ehkä voitaisiin ottaa huomioon myös se mahdollisuus, että *lukkita* olisi syntynyt seuraavan proportionaalianalogian tuloksena: *istu* : *istuta* = *lukki* : x; x = *lukkita*. Huomauttamista ansaitsee lopuksi, että vanhan kirjakielen todistusten mukaan konsonanttivartalon käyttö on ollut aikaisemmin paljon yleisempää kuin nykyisessä kirjakielessä. Tämä asianlaita on tullut näkyviin myös passiivin muodoissa, esim. (AGRICOLA) *taitahan* 'taidetaan', *pyytty* 'pyydetty', *pyytteuetä* 'pyydetävää', *sortuna* (ɔ : *sorttuna*) 'sorrettuna', *ymmertteuet* 'ymmärrettävät', *poissivaltu* (ə : *-sivalttu*) 'poissivallettu', *tuttijn* 'tunnettiin'.

V i r o.

Lyhyempi tunnus *d* ~ Ø, esiintyy pääpainollisen tavun vokaalin ja diftongin jäljessä, esim. *toodav*, *tuuakse* (< **tōdaksen*), *toodud*, *toodi*; *käidav*, *käiakse*, *käidud*, *käidi*; niinkään on *l*-, *n*-, *r*-loppuisen konsonanttivartalon jäljessä tämä tunnus, jolloin heikossa asteessa on tapahtunut assimilaatio, esim. *surrakse*, *surdi*; *tullakse*, *tuldi*; *vöideldakse*, *vöideldud*, *vöideldi*; *öeldav*, *öeldakse*, *öeldi*. Soinnittomaan konsonanttiin päättyvän vartalon jäljessä tunnus esiintyy *tnä*, esim. *pestav*, *pestakse*, *pestud*, *pesti*; *visatav*, (< **viskat-ta-*), *visatakse*, *visatud*, *visati*.

Muissa kuin äsken luetelluissa tapauksissa on pitempi tunnus, esim. *palutav*, *palutakse*, *palutud*, *paluti*; *küsitav*, *küsitakse*, *küsitud*, *küsititi*; *tapetav*, *tapetakse*, *tapetud*, *tapeti*; *petetav*, *petetakse*, *petetud*, *peteti*.

Kuten näkyy sellaisista esimerkeistä kuin *petetav* (prees. *petan*), *tapetav* (prees. *tapan*), *aetav* (prees. *ajan*), *veetav* (prees. *vean*), *peetud* (pr. *pean*), tavataan myös virossa passiivin pitemmän tunnuksen edellä *e*:tä vartalon *a:n*, *ä:n* tilalla. Äsken mainitut esimerkit edustavat ilmeisesti alkuperäisiä suhteita. Sellaiset passiivimuodot kuin *kasvatakse*,

'kasvetaan', **kaevatakse** 'kaivetaan', **kirjutatud** 'kirjoitettu', **valmistatud** 'valmistettu' ovat ilmeisesti saaneet *a*:nsa supistumaverbeistä (**visatav**, s. **viskattava**), kuten on esitetty (SETÄLÄ Vir. 1915 s. 135 aliv. 2).

Virossa umpitavun edellä tavattavaa vahvaa astetta sellaisissa lyhyemmän tunnuksen tapauksissa kuin **saadakse**, **tuldakse** on selitetty siten, että näissä tapauksissa olisi ollut kaksi passiivin tunnusta peräkkäin (**sātaðaksen*). Äskettäin on kuitenkin MIHKEL TOOMSE väitöskirjassaan selittänyt nämä tapaukset paradigman vahva-asteisten muotojen yleistymisestä syntyneiksi, ja tämä selitys tuntuu todennäköisemmältä. — Viron murteiden passiivin edustuksen suhteen riittäköön viittaus Toomsen teoksessa olevaan esitykseen.

Liivi.

Liivissä tavataan vain kaksi passiivin paradigmaan kuuluvaa muotoa: passiivin ensimmäinen ja toinen partisiippi. Tämä muotojen vähyys johtunee siitä, että naapurina olevassa lätin kielessä samoin on vain nämä kaksi passiivista muotoa. Lyhyempää tunnusta edustavat liivissä sellaiset muodot kuin *sōdāB* (< **sātaβa*) 'saatava', *sōdāi* (~ *sōdāD*) 'saatu', *mīdāB*, L vanh. *mūdāB* 'myytävä', *mīdāi*, *mūdāi* 'myyty', *lūgdāB* (< **lukeðapa*) 'luettava', *lūgdāi* 'luettu', *īmdāB* (< **imedāpā*) 'imettävä'. Pitempää tunnusta edellyttävät *añlāB* (< **andettapa*) 'annettava', *añlāi* 'annettu', *kū^dttāB* 'kudottava', *kū^dttāi* 'kudottu', *l'eūlāB* (< **leūðettāpā*) 'löydettävä', *l'eūlāi* 'löydetty' jne.

Kun otetaan huomioon eri yleistämismahdollisuudet, on liivissä kuitenkin usein vaikea varmuudella sanoa, kumpi tunnus kussakin tapauksessa kauempana sanassa alunperin on esiintynyt. Sellaiset muodot kuin *laštāB* 'laskettava, ammuttava', *usktāB*, *uštāB* 'uskottava' saattavat palautua joko lähtömuotoihin **laskeðapa*, **uskodapa* tai **laskettapa*, **uskottapa*. Samoin voivat *kūttāB*, L vanh. *kūttāB* 'poltettava', *nīlāB* 'niitettävä' edustaa joko lyhyttä (**kūttāðpā*, **nīttāðpā*) tai pitkää (**kūttettāpā*, **nīttet-tāpā*) tunnusta. Selvästi yleistykseen perustuvia ovat sellaiset muodot kuin *k^oōrdāi* 'korjattu', *māgdāB* 'maattava', jotka eivät voi olla kummankaan tunnuksen äänneilallisia edustajia. Ks. liivin passiivista myös KETTUNEN LW s. LXVIII, LXX.

Todennäköistä on, että myös liivin passiivimuodoissa on pitemmän tunnuksen edellä ollut *e* verbivartalon loppuvokaalin *a*:n tai *ä*:n tilalla.

Vatja.

Lyhyempi tunnus esiintyy vatjassa pääpainollisen tavun pitkän vokaa-
lin jäljessä ja diftongin sekä konsonanttivartalon jäljessä, esim. *tōi* (<

**tōtihen*) 'tuotiin', *turvaš* (~ *turvaž* ~ *turvassa* ~ *turvassē* < **tōdaksen*) 'tuodaan', *mennäš* 'mennään', *menti* 'mentiin', *išüzütelläš* 'kysellään', *išüzütelti* 'kyseltiin', *mitataš* 'mitataan', *mitatti* 'mitattiin', *eb* *mitata* 'ei mitata'. Tämän lisäksi tavataan lyhyt tunnus pääpainottoman tavun vokaalin jäljessä passiivin preesensmuodossa, esim. *antäš* (~ *antāž* ~ *antāssa* ~ *antāssē* < **antadaksen*) 'annetaan', *eb* *antā* (< **antadak*) 'ei anneta', *vejtäš* 'otetaan', *nagräš* 'nauretaan', *laskeäš* 'lasketaan', *ligottäš* (< **liyottadaksen*) 'liotetaan', *eb* *ligottä* 'ei lioteta', *išihuttäš* 'keitetään'. Muissa muodoissa esiintyy pitempi tunnus, jonka edellä *a:n* tilalla *e* ja *ä:n* tilalla *e*, esim. *annettü* 'annettiin', *annettu* 'annettu', *vetettü* 'otettiin', *nagrettava* 'naurettava', *nagrettü* 'naurettiin', *lühzettü* 'lypsetty', *išihutettü* 'keitetty', *šihutettü* 'keitettiin'.¹

Karjala-aunus.

Karjala-aunuksen murteissa esiintyvät pitempi ja lyhyempi tunnus yleensä samoissa asemissa kuin suomen kielessäkin. Lyhyt tunnus siis tavataan pääpainollisen tavun pitkän vokaalin jäljessä, diftongin jäljessä sekä konsonanttivartalon jäljessä. Kaikissa muissa tapauksissa esiintyy yleensä pitempi tunnus ja sen edellä *a:n*, *ä:n* tilalla *e*, kuten muuallakin. — Passiiviparadigmaan kuuluvia muotoja käytetään karjala-aunuksessa varsinaisen merkitystehtävänsä ohella myös aktiivin monikon 3. persoonan muotoina.

Poikkeuksena varsinaisesta edustuksesta on mainittava, että *e*-vartalosisissa kaksitavuisissa verbeissä esiintyy painottoman tavun vokaalin jäljessä lyhyempää tunnusta, esim. *laskieh* (~ *laskiah* < **laskedahen*) 'lasketaan, laskevat', *lähtieh* 'lähdetään, lähtevät', *hüo ei käškie* 'he eivät käske', *ei tuntie* 'ei tunneta', *kätkeih* (< **kätkedihen*) 'kätkettiin, kätkivät', *lähteih* 'lähdettiin, lähtivät'. Näitä yksinomaan lyhyen tunnuksen sisältäviä muotoja esiintyy vain indikatiivin preesensissä ja imperfektissä. Muissa muodoissa käytetään kontaminaatiomuodostusta, jossa on molemmat tunnuksat, esim. *iškiettä* 'isketty', *lähtiettü* 'lähdetty', *käskietänneh* 'käskettäneen', *laskiettaheze* 'laskettakoon'. Murteittain nämä kontaminaatiomuodot esiintyvät myös indikatiivin preesensissä ja imperfektissä, esim. *käškietäh* 'käsketään, käskevät', *käškiettäih* 'käskettiin, käs-

¹ Valtalaisilta muistiin merkityissä runoissa on kuitenkin kaksi esimerkkiä lauselyhennyksinä käytetyistä partiippiimuodoista, joissa painottoman tavun vokaalin jäljessä on ollut lyhyempi passiivin tunnus:

Terwe čüwe čülpeüttä (< **külpeđü*),

Terwe kala kaziwutta!

(AHLQVIST *Wotisk Grammatik* s. 91—92)

kivät', *laškietah* 'lasketaan, laskevat'. — On myös murteita, joissa näistä *e*-vartalosisistäkin käytetään tavallisia suomen mukaisia muotoja: *lähetäh* jne.

Yksinomaisena esiintyy karjala-aunuksessa lyhyempi passiivin tunnus lauseenvastikkeena käytetyssä toisen partisiipin muodossa, esim. *kutšuhuo* 'kutsuttua', *ettšihüö* 'etsittyä', *lähtehüö* 'lähdettyä', *ottahuo* 'otettua'. Näissä muodoissa on ilmeisesti $\delta > h$ (**ottađu-* > *ottahu-*) sivupainollisen tavun alussa (ks. OJANSUU KAÄH s. 33).

Kahta perättäistä passiivin tunnusta on oletettu sellaisissa karjala-anuksen muodoissa kuin *ei andettoa* (< **andettađak*) 'ei anneta' (ks. KETTUNEN Vir. 1915 s. 112, SETÄLÄ ibid. s. 133).

V e p s ä.

Lyhyempi passiivin tunnus esiintyy vepsässä ensinnäkin, kuten muissakin lähikielissä, pääpainollisen tavun vokaalin jäljessä, diftongin jäljessä ja konsonanttivartalon jäljessä, esim. E, K *sadas*, Ä *sadažɛ* 'saadaan', E *sad*, K, Ä *sadud* 'saatu', K *segroidas* 'seulotaan', E *segroidun* 'seulotun', K *haugoidas* 'halotaan', K *huhtoidas* 'huuhdotaan', K *ombendas*¹ 'ommellaan', K *paneadas* 'pannaan (frekv.)', K *kandištaz* 'kannek-sitaan'.

Mutta lyhyempää tunnusta tavataan sen lisäksi myös pääpainottoman tavun lyhyen vokaalin jälkeisessä asemassa, eri murteissa vähän eri tavalla.

Etelävepsässä rajoittuu lyhyemmän tunnuksen esiintyminen tässä asemassa etupäässä passiivin II partisiippiin, esim. *ottud* (< **ottađu-*) 'otettu', *anttud* (< **antađu-*) 'annettu', *riktud* 'tapettu'. Varsinaisina verbin taivutusmuotoina käytetään kuitenkin melkein aina pitemmällä tunnukseella muodostettuja partisiippeja, esim. *otət*, *andət*, *rikot* (ks. KETTUNEN LVHA I s. 65). Muissa muodoissa on lyhyempi tunnus harvinainen. Kettunen sanoo (mts. 65): »Ka passiivi p r e e s e n s i s ei näi algup. lühida dentaaliga moodustus puuduvat: *i rohitta* 'ei juleta', kuid enamasti tüüp *açietas* 'aetakse'.» Omissa vähäisissä etelävepsän muistiinpanoissani ei ole passiivin preesensistä tässä tässä asemassa yhtään lyhyen tunnuksen esimerkkiä. Passiivin varsinaiset finiittimuodot ovatkin etelävepsässä harvemmin esiintyviä kuin muissa murteissa, koska niitä etelässä vain poikkeuksellisesti käytetään monikon 3. persoonan muotoina. Passiivin imperfektissä näyttää pitempi tunnus olevan yksinomainen; Kettusella-kaan on ole huomannut yhtään esimerkkiä lyhyestä tunnuksesta.

¹ Suurella osalla vepsää on tässä asemassa passiivissa (ja 1. infinitiivissä) epä-odotuksenmukainen *t*, esim. *ombettas*, *ombütas* 'ommellaan' (1. inf. *ombetta*, *ombüta*).

Lauseenvastikkeissa käytetään etelävepsässä sellaisia partisiippimuotoja kuin *ajahut* 'ajettua', *išhut* 'istuttua', *andhut* 'annettua' (ks. KETTUNEN LVHA I s. 65), joissa *h* näyttää esiintyvän oletettavan lyhyemmän tunnuksen *δ:n* paikalla, kuten karjalan *ottahuo* tyypissä. Onko nämä muodot käsitettävä etelävepsässä karjala-aunuksesta saaduksi lainaksi vai onko *h* niissä jotakin muuta kuin *δ:n* edustaja, täytyy tässä yhteydessä jättää ratkaisematta. Lainamahdollisuuteen on viitannut Kettunen (mts. 66). Huomattakoon, että myöskin lyydiläismurteissa on sellaisia muotoja kuin *ottahut*: Su *kniigan ottahut läkäš* 'otettuaan kirjan läksi' (Lyyd. sanak. s. v. *ottada*).

Pitemmän tunnuksen edellä esiintyy etelävepsässäkin *a:n*, *ä:n* tilalla *e*, esim. *andēt* 'annettu', *andēthe* 'annettiin', *jätēthe* 'jätettiin', *ajetas* 'ajetaan'. Sama on asianlaita myös keski- ja äänisvepsässä.

Keskivepsässä on lyhyt tunnus pääpainottoman tavun vokaalin jäljessä hyvin yleinen. Runsaasti on esimerkkejä varsinkin passiivin preensististä, jota käytetään myös monikon 3. persoonan muotona. Esimerkkejä: *tšaptas* (< **tšappadaksen*) 'hakataan, hakkaavat', *surdas* (< **survodaksen*) 'survotaan, survovat', *pouttas* (< **polttadaksen*) 'poltetaan, polttavat', *püštäs* (< **pistäädaksen*) 'pystytetään, pystyttivät', *rahndas* 'leikataan, leikkaavat (viljaa)', *išktas* 'isketään, iskevät', *paštτας* 'paistetaan, paistavat', *kazdas* (< **kasvadaksen*) 'kasvetaan, kasvavat', *lähttas* 'lähdetään, lähtevät'. (Näiden ohella olen keskivepsän eteläisimmistä kylistä Noidalasta ja Korbalasta merkinnyt muistiin myös pitempää tunnusta edustavia muotoja: *pihkun tšapetas kaskeks* 'metsä hakataan kaskeksi', *ahtetas rižge rughen* 'ahdetaan riiheen ruis', *tapetas tšäpil* 'tapetaan varstalla', *murmat* *kasvetas* 'muuraimet kasvavat'.) Yleisiä ovat preensimuotojen rinnalla myös lyhyttunnuksiset II partisiipin muodot, esim. *tšaptud* (~ *tšaptut*), *surdud*, *pouttud*, *rahndud*, *išktud*, *pašttud*. Passiivin imperfekti on keskivepsässä hyvin harvinainen, mikä johtuu siitä, että monikon 3. persoonan imperfektimuotoa käytetään vuorostaan yleisesti myös passiivisessa merkitystehtävässä. Ne harvat esimerkit, joita muistiinpanoissani on, edustavat pitempää tunnusta, esim. *kopat* *kai-vehē kartohkoilē* 'kuopat kaivettiin perunoille'.

Edellä esitetyt lyhyempää tunnusta edustavat muodot olivat kaikki kaksitavuisista verbivartaloista, joissa on tapahtunut sisäheitto. Milloin sisäheittoa ei ole, on toisen tavun vokaalin jäljessä aina pitempi tunnus, esim. *vedetas* (< **vedettäksen*) 'vedetään, vetävät', *kudotas* 'kudotaan, kutovat', *pidetas* 'pidetään, pitävät', *vaetas* 'valetaan, valavat', *sidotas* 'sidotaan, sitovat', *sidotud* (~ *sidotut*) 'sidottu', *ajetas* 'ajetaan, soudetaan; ajavat, soutavat', *hiotas* 'hiotaan, hiovat', *sanutas* 'sanotaan, sanovat',

paletas 'palavat', *jagetas* 'jaetaan, jakavat', *küzutas* 'kysytään, kysyvät', *küzutud* (~ *küzutut*) 'kysytty'. Tämä riippuvaisuus sisäheittosta menee niin pitkälle, että sellaisten analogisesti sisäheittoisten infinitiivien kuin *sukta* 'lukee', *imda* 'imeä' rinnalla on lyhyemmän tunnuksen mukainen passiivin preesens *suktas*, *imdas*. Suhde on siis nykyisin sellainen, että kaksitavuisen verbin sisäheittoisen infinitiivin rinnalla on yleensä aina lyhyemmän tunnuksen sisältävä passiivin preesens: *poutta*: *pouttas*, *otta*: *ottas*. Sensijaan *ajada*: *ajetas*, *sidoda*: *sidotas*. On ilmeistä, ettei tämä passiivin tunnusten nykyinen esiintymissuhde voi olla alkuperäinen. Nykyiseen edustuksen jakautumiseen on varmaankin vaikuttanut proportionaali-analogia *rata*:*ratas* = *otta*:*x*; *x* = *ottas*. Liian pitkälle menevä olisi kuitenkin oletus, että lyhyempi passiivin tunnus vepsässä toisen tavun vokaalin jäljessä kokonaan perustuisi tuollaiseen analogiavaikutukseen. Passiivin lyhyempää tunnusta on vepsässä ilmeisesti vanhastaan esiintynyt myös painottoman tavun vokaalin jäljessä.

Keskivepsässä on lyhyempi tunnus säännöllisesti käytännössä myös kolmitavuisissa vokaalivartaloissa, esim. *lämbitadas* (< **lämbittäädäksen*) 'lämmitetään, lämmittävät', *segoitadas* 'sekoitetaan, sekoittavat', *levitadas* 'levitetään', *ušetadas* 'vedetään, vetävät uistinta', *souvatadas* (< **salvattadäksen*) 'kuohitaan, kuohitsevat', *viritadas* 'viritetään', *kirjytadas* 'kirjoitetaan'.

Äänisvepsässä (muistiinpanoni ovat Pervakein kylästä) ovat suhteet, mitä kaksitavuisiin verbivartaloihin tulee, aivan samat kuin keskivepsässäkin. Lyhyempi tunnus esiintyy sisäheitto tapauksissa, esim. *isttaze* (< **istudä-*) 'istutaan, istuvat', *ottaze* 'otetaan, ottavat', *rahndaze* 'leikataan, leikkaavat (viljaa)', *riptaze* 'riivitään, riipivät (pellavaa)', *talstaze* 'heitetään pois, heittävät pois', *kutstaze* 'kutsutaan, kutsuvat', *nagrdaze* 'nauretaan, nauravat', *riktaze* 'tapetaan, tappavat', *šöttaze* 'syötetään, syöttävät'. Sama on edustus II partisiipissa: *pästtud* 'päästetty', *tšaptud* 'leikattu', *kutstud* 'kutsuttu'.

Milloin kaksitavuisissa verbeissä ei ole sisäheittoa, esiintyy äänisvepsässäkin aivan säännöllisesti pitempi tunnus, esim. *ajetaze* 'ajetaan, ajavat', *sidotaze* 'sidotaan, sitovat', *vidotaze* 'vidotaan, vitovat', *eletaze* 'eletään, elävät', *vedetaze* 'vedetään, vetävät', *küzutaze* 'kysytään, kysyvät', *suketaze* 'luetaan, lukevat'; näin myös II partisiipissa, esim. *vedetud* 'vedetty', *sidotud* 'sidottu'.

Äänisvepsässä käytetään myös passiivin imperfektimuotoa monikon 3. persoonan imperfektinä, ja tästä syystä ovat passiivin imperfektimuodotkin hyvin yleisiä. Niissä on suhde pitemmän ja lyhyemmän tunnuksen esiintymisen välillä yleensä sama kuin preesensissäkin. Lyhyempi tunnus

esiintyy siis sisäheittotapauksissa, esim. *söttihε* (< **söttädihen*) 'syötettiin, syöttivät', *nagrdihε* 'naurettiin, nauroivat', *rahndihε* 'leikattiin, leikkasivat (viljaa)', *lähttihe* 'lähdettiin, lähtivät', *külptihe* 'kylvettiin, kylvivät'. Pitempi tunnus taas on sellaisissa muodoissa kuin *ajetihe* 'ajettiin, ajoivat', *elētihe* 'elettiin, elivät', *vedētihe* 'vedettiin, vetivät'. — Vain harvoin olen merkinnyt pitemmän tunnuksen sisäheittoisissa verbeissä, esim. *ahētazε sinna kagr* 'ahdetaan sinne (haasiaan) kaura', *lämī isketihε* 'tuli iskettiin', *rikotihε* 'tapettiin'.

Kolmitavuisissa verbeissä on äänisvepsässä, päinvastoin kuin keski-vepsän alueella, pitempi tunnus, esim. *kirđytetazε* 'kirjoitetaan, kirjoittavat', *higostutazε* 'hiestytään, hiestyvät', *ägestetazε* 'äestetään, äestävät', *lämbitēlazε* 'lämmitetään, lämmittävät', *tomotēlazε* 'kutsutaan, kutsuvat (mukaan t. vieraisiin)' (inf. *tomotada*), *vargastetazε* 'varastetaan, varastavat', *varastetazε* 'odotetaan, odottavat', *pezētēlazε* 'pesetetään, pesettävät', *ištutetazε* 'istutetaan, istuttavat', *ligotēlazε* 'liotetaan, liotavat'.

Nelitavuisissa verbeissä, joissa on tapahtunut sisäheitto neljännessä tavussa, esiintyy taas lyhyempi tunnus, esim. *idatēittazε* (< **idäitōit-tada*-) 'idätetään, idättävät', *koletēittazε* »kuoletetaan», suoritetaan kuolemantapaukseen kuuluvat menot'.

Lyydiläismurteet.

Tarkastelemme vain lyhyemmän tunnuksen esiintymistä pääpainotoman tavun vokaalin jäljessä. Lyydiläismurteet liittyvät karjala-aunukseen siinä, että *e*-vartaloisissa kaksitavuisissa verbeissä yleisesti esiintyy lyhyempi passiivin tunnus, esim. Lm *imedäh¹* 'imevät'; Sn *iškedäu*, TP *iškedäh* 'isketään, iskevät', Sn *iškedī* 'iskettiin iskivät', Sn, Ph *iškedü* 'isketty'; Sn *itkedäu* 'itk. tään', Pl *itkedī* 'itkivät'; Sn *käskedäu* 'käskevät', V *käskedih* 'käskettiin'; Sn *askedau*, TP *askedah* 'lasketaan', Sn, N, Lh *askedu* 'laskettu', TP *kiven askedaväd pihded* 'pihdit kivien laskemista varten'; Sn *lugedau* 'luetaan'; TP *lähtedäh* 'lähdetään', *lähtedih* 'lähdettiin', *lumen lähtedüi* 'lumen lähdettyä'. Joskus on merkitty myös pitempi tunnus näissäkin verbeissä, esim. B *išketau* (~ *iškedau*), *asketau*, *vastaa külbetau* 'vihdalla kylvetään', N *ette käskettü torgurita* 'kielsitte harjoittamasta kauppaa'.

Tapauksissa, joissa infinitiivissä on tapahtunut sisäheitto (siitä ks. KUJOLA Karjalan kirja² s. 527, TUNKELO Vepsän kielen astevaihteluttomuudesta s. 24) on lyydiläismurteissa vepsän tapaiset lyhyempää tun-

¹ Esimerkit ovat Lyydiläismurteiden sanakirjasta.

nusta edustavat muodot, esim. Kn *kanttau* 'kannetaan', B *kantti* 'kannettiin' (inf. *kantta*), Td *hüö ei anttu* 'he eivät antaneet'. Kuitenkin on tekstikokoelmassa »Lyydiläisiä kielennäytteitä» merkitty myös muotoja *kandetah, andetah*. Perustuuko *kanttau* tyyppi todella lyhyttunnuksiseen alkumuotoon vai onko se vain sisäheittoisen infinitiivin pohjalla syntynyt analogiamuoto, on tällä kertaa jätettävä ratkaisematta.

* * *

Saatuamme näin yleiskuvan passiivin kahden tunnuksen esiintymissuhteista on aika käydä tutkimaan, mikä on niiden suhde toisiinsa: ovatko ne aivan eri alkuperää vai ovatko ne jollakin tavoin yhteydessä keskenään. Kumpikin käsitys on kirjallisuudessa esitetty. Jos rajoitumme vain nykyisen kielihistoriallisen tutkimuksen aikakauteen, on näiden tunnusten yhteisen alkuperän mahdollisuuteen ensinnä viitannut SETÄLÄ. Yhteissuomalaisessa äännehistoriassa hän käsitellessään passiivin lyhyempää tunnusta sanoi (s. 76): »Nykyjään yleiset muodot, joissa on pitkä *t*, lienevät jonkinlaisia ja yhteissuomalaisena aikana syntyneitä analogiamuotoja, jotka ovat epäselviä». Asia jäi siis vain hyvin ylimalkaisen viittauksen varaan, eikä Setälä lähivuosina tullut kantaansa yksityiskohtaisemmin esittäneeksi. Muutaman vuoden kuluttua hänen käsityksensä passiivin pitemmästä tunnuksesta jo on muuttunut, kuten voidaan nähdä Quantitätswechsel-teoksessa olevasta huomautuksesta (s. 14) »*tt < kt(?)* in *annettu, maksettu* (= mord. formen auf *vt, f* u.s.w.); nähere begründung in ÄH, 3.» Tuo Äännehistorian kolmas vihko, jossa lähemmät perustelut piti esitettävän, jäi kuitenkin ilmestymättä ja oli tekijänsä kuollessa nelisenkymmentä vuotta myöhemmin yhä vain käsikirjoituksena. Seuraavan kerran tulivat passiivin tunnukset kirjallisuudessa puheeksi vasta v. 1915, jolloin LAURI KETTUNEN julkaisi Virittäjässä artikkelin »Passivin tunnuksesta». Tässä Kettunen esitti sen käsityksen, että nuo molemmat passiivin tunnukset ovat samaa alkuperää: *tt*:llinen tunnus on yleistetty niistä verbeistä, joissa vartalon loppukonsonantti ja passiivin tunnukseen kuuluva *t* olivat yhtyneet geminaataksi (verrat-*ta*-va, peittäyt-*ti*-hin, [korventaa:] korvet-*ta*-va). Kettunen osoitti, että äänneilalliset lyhyttunnuksiset passiivimuodot olisivat suomessa johtaneet hyvin outoihin muotoihin, joista muutamat lisäksi olisivat tulleet samanasuisiksi aivan toista merkitystehtävää edustavien muotojen kanssa, ja että siis eräänlainen analogiatarve oli olemassa. Selittämättä jäi kuitenkin, mistä johtuu, että tässä analogisessa passiivissa vartalon loppuvokaalin *a:n, ä:n* sijasta esiintyy *e* (annan: annettu).

Tämä Kettusen artikkeli sai Setälän esiintymään Virittäjän seuraavassa vihkossa. Setälä mainitsi ensin, että hän Yhteissuomalaista äännehistoriaansa kirjoittaessaan oli ajatellut samanlaista analogiaselitystä kuin Kettunenkin artikkelissaan. Setälä kuitenkin sanoi tästä ajatuksesta luopuneensa siitä syystä, että »*t*-vartaloisten analogiaan nojautuen ei voi selittää *e*:n esiintymistä *t*:n edellä *-a-*, *-ä-*vartalosisissa verbeissä, ja että myöskin hyväksyttävä lähtökohta puuttuu itse analogiamuodostukselta». Hän esittää sitten perustellummin sen selityksen, josta oli viittaus ollut jo Quantitätswechsel-julkaisussa ja jonka mukaan pitempi tunnus olisi alunperin kuulunut vain muotoon *annettu*, *maksettu* (= mordvan *andovt*, *maksovt* jne., Setälän käsityksen mukaan). Näistä partisiippimuodoista tunnus olisi sitten yleistynyt muuallekin ja niin syntynyt uusi tunnus koko passiiviparadigmaan.

Kun myöskin HEIKKI PAASONEN oli puuttunut keskusteluun ja mm. huomauttanut, että mordvassa on geminaatta-*t*:hen palautuva passiivin tunnus, esitti Setälä Virittäjässä uuden selityksen, jonka hän sanoi vanhastaan väikkyneen mielessään. Tämän selityksen mukaan jo suomalais-ugrilaisessa kantakielessä olisi ollut kaksi rinnakkaista passiivin tunnusta, toinen *t*:llinen ja toinen *tt*:llinen. Tämä jäi Setälän viimeiseksi sanaksi tässä tunnuskysymyksessä. Saman käsityksen hän on myöhemmin esittänyt Tietosanakirjassa (X, palsta 304).

Kettunen, jolta 1915 oli jäänyt kysymys *a-*, *ä-*vartaloiden passiivin *e*:stä selittämättä, palasi tähän asiaan v. 1924 Virittäjässä. Laajassa artikkelissa »Miten on selitettävä suomenkielen *a* ~ *e*, *ä* ~ *e* vaihtelu?» hän, käsitellen myöskin muita kuin passiiviin kuuluvia vaihtelutapauksia, esitti sellaisen teorian, että kantasuomessa olisi ensi tavua edempänä tapahtunut äänteenmuutos *a* > *e*, *ä* > *e* kahden samaan tavuun kuuluvan dentaalikonsonantin välissä.

Tämä Kettusen teoria, muista vaikeuksista puhumatta, pakottaa passiivissakin turvautumaan moninaiisiin analogiaselityksiin (äännelaillisia muotoja olisivat sen mukaan esim. **ajattu*, **taippattu* jne., mutta **ostettu*), eivätkä teoriaa käsitelleet tutkijat ole yleensä asettuneet sitä kannattamaan (ks. esim. RAPOJA Abr. Koll. kiel. s. 139; RAVILA FUF XXXIII s. 37—38). RAPOJA on (äskän m.p.) esittänyt sen mahdollisuuden, että *e* olisi joutunut *a-*, *ä-*vartaloisten passiiviin *e*-vartaloisten verbien mallin mukaan, kun aikaisemmin hyvin yleisen konsonanttivartaloisen passiivin tilalle kummassakin ryhmässä yleistyivät vokaalivartaloon pohjautuvat muodot. RAVILA (m.p.) pitää Rapolan esittämää näkökohtaa huomiota ansaitsevana. Todennäköisenä sitä on pitänyt myös HAKULINEN (SKRK I ss. 212—213). Niin mahdollista kuin tuollainen yleistyminen olisi voinut

ollakin, se herättää kuitenkin eräitä kysymyksiä, joista tärkein on seuraava: jos tuollainen yleistys olisi tapahtunut, niin miksei tuota *e:tä* koskaan tavata passiivin lyhyemmän tunnuksen edellä, jossa sitä yhtä hyvin voisi olettaa? Missään muissa taivutusmuodoissa ei myöskään liene merkkejä vastaavanlaisesta *e:n* yleistymisestä, vaikka niissäkin tietysti olisivat olleet samat edellytykset olemassa.

Kysymystä passiivin tunnusten suhteesta on viimeksi käsitellyt HAKULINEN (SKRK I s. 213—214), joka pitää tähänastisista selityksistä todennäköisimpänä sitä, jonka mukaan yksinäisklusiilillinen passiivin tunnus on alkuperäinen ja geminaatallinen *t*-vartaloisista verbeistä analogisesti levinnyt. (Aikaisemmin oli ainakin RAPOLA [Abr. Koll. kiel. s. 66 ja SKH I s. 161] omaksunut Setälän viimeksi esittämän käsityksen näistä tunnuksista.)

Onkin myönnettävä tunnusten esiintymissuhteisiin katsoen, että käsitys kahdesta eri alkuperää olevasta ja äänteellisesti kuitenkin niin lähellä toisiaan olevasta rinnakkaissuffiksista tuntuu epätodennäköiseltä. Outoa on, kuten esim. Kettunen on huomauttanut, ettei pitempää tunnusta koskaan esiinny yksitavuisissa verbeissä. Kysymys siitä, ovatko passiivin lyhyempi ja pitempi tunnus samasta alkuperästä johdettavissa, kytkeytyy kuitenkin aivan erottamattomasti yhteen tuon passiivin *e:n* selityksen kanssa. Kaikin puolin hyväksyttävänä voimme pitää vain sellaista selitystä, joka samalla tyydyttävästi selvittää tuon ongelmallisen *e:n*.

Ollessani v. 1934 yhdessä Lauri Kettusen ja Paavo Siron kanssa Vepsän mailla kiintyi huomioni vepsän *-nd-* frekventatiivisuffiksiin, joka esiintyy joko yksinään, esim. *E joksēnden*, *K joksēnden*, *goksēnden*, *Ä doksēnden* 'juoksentelen', tai yhdessä muiden suffiksien kanssa, esim. *ambuskēnden* 'ammuskelen' (inf. *ambusketa*), *oliškeñživ* 'olin (useasti)'. Tällä johtimella on konsonanttivartalo, missä se on mahdollinen. Infinitiivi siis kuuluu esim. *jokseta*, *gokseta*, *dokseta* (< **joksent-tak*), *ambusketa* (< **ambuskenitak*), passiivi *joksetas*, *ambusketas*. Muodot siis olivat esimerkiksi passiivissa aivan samanlaisia, kuin jos *joksen* verbin vokaalivartalosta olisi muodostettu pitempitunnuksinen passiivi. Tässä näytti olevan entistä parempi mahdollisuus pitemmän tunnuksen analogiseen syntyyn, koska se tässä tapauksessa, frekventatiivisuffiksista syntyneenä, olisi saattanut olla tarjolla niin sanoakseni kussakin paradigmassa itsessään.

Mutta miten selittyisi tässä tapauksessa $a \sim e$, $\ddot{a} \sim e$ vaihtelu? Onko *nt*-frekventatiivisuffiksin edellä esiintynyt säännöllisesti *a:n* ja *\ddot{a}:n* tilalla *e*? Sellainen *e*-vartaloinen verbi kuin *joksēnden* ei vielä voi tätä asiaa valaista. Ja voidaanko olettaa, että tuo *nt*-johdin olisi kantasuomessa esiin-

tynyt niin yleisesti, että analogisen *nt*-tunnuksen synty sen välityksellä olisi ollut mahdollinen?

-nt- on, kuten tunnettua (ks. esim. SZINNYEI Sprw.² s. 104—105), jo suomalais-ugrilainen frekventatiivisuffiksi; sillä on vastineita vogulissa, ostjakissa, unkarissa, syrjäänissä, mordvassa ja lapissa. Suomessakin se esiintyy, mutta nykyisin yleensä vain muiden suffiksien yhteydessä esim. *juoksentelen*, *myyskentelen*. Mordvassa se tavataan vain mokša-murteessa, mutta on siellä, Paasosen mordvalaisen krestomatian sanastosta päätellen, hyvin yleinen. Esimerkkejä (Paasosen krestomatiasta): *azâms* 'versprechen'; *azândâms* frequ. 'sagen, erzählen'; *javâms* 'trennen, scheiden, teilen; sich trennen, sich losmachen, sich scheiden; lösen (ein rätsel)': *javândâms* frequ. 'austeilen, verteilen'; *kadâms* 'lassen, ver-, zurücklassen, übrig lassen': *kadândâms* frequ.; *luvâms* 'zählen, rechnen, für etwas halten, ansehen; lesen': *luvândâms* frequ. *porâms* 'kauen, nagen, zerfressen': *porândâms* frequ.; *sêlgâms* 'speien, spucken': *sêlgândâms* frequ. jne. Mordva ei voi tässä kuitenkaan antaa mitään selvyyttä *a ~ e*, *ä ~ e* vaihtelun kannalta.

Lappi tarjoaa sensijaan valoa viimeksimainittuun kysymykseen. Lapista kuuluu *nt*-frekventatiivisuffiksin yhteyteen mm. lpN kirjakielen suffiksi *-dit*, josta KONRAD NIELSENIN mainio Lærebok i lappisk (I, s. 238—239) sisältää hyvin valaisevan esityksen. *a*-vartaloisista verbeistä. Nielsen mainitsee mm. seuraavat johdannaiset: *guoddâdit* 'bære, føde, (om flere kreaturer) yngle' verbistä *guod* 'det 'bære' (s. *kantaa*); *juogâdit* 'utdele, fordele, (om flere) dele' verbistä *juokket* 'dele' (s. *jakaa*); *vuovsâdit* P 'kaste op, spy lenge og meget', Kr, Kt 'kaste op, spy én gang' verbistä *vuokset*. Suhde *guod* 'det' : *guoddâdit* vastaisi kantasuomen suhdetta *kanta-*: **kandent-*, samoin *juokket* : *juogâdit* suhdetta *jaka-*: **jayent-*. Lappi siis osoittaa, että tuon *nt*-frekventatiivisuffiksin edellä on verbivartalon *a:n* sijasta esiintynyt *e*. Toisaalta on huomattava, että mikä *nt* tahansa ei ole lapissa tuollaista suhdetta aiheuttanut. Niinpä lapissa on *suoladit* 'varastaa', joka tarkkaan vastaa liivin verbiä *salândâ* id. Muut vartalon vokaalit esiintyvät lapissa tuon frekventatiivi-*nt:n* edellä muuttumattomina, esim. *lokkât* 'lese' (s. *lukea*); *loğâdit* 'holde på å lese eller telle', *njoallot* 'slikke' (s. *nuolla*); *njöludit* 'holde på å slikke, (om flere subj.) slikke'.

Kantasuomessa olisivat tuollaiset *nt*-johdannaisten passiivimuodot esim. *jakaa* ja *kantaa* verbeistä kuuluneet seuraavaan tapaan: (**jayenttu* >) **jayettu*, **jayettaksen*, **jayettihen*, (**kandenttu* >) *kandettu*, **kandettaksen*, **kandettihen*; siis täsmälleen samat muodot kuin nykyiset ns. pitemmällä tunnuksella muodostetut passiivimuodot. Tässä on nähdäkseni ollut se pohja, jolta tuo pitempi passiivin tunnus on syntynyt.

Ei voine olla epäilystä siitä, että tuollaisia frekventatiivimuotoja kantasuomessa on esiintynyt, vaikka *-nt-* suffiksi nykyisissä itämerensuomalaisissa kielissä yksinään esiintyvänä onkin harvinainen. Aikaisemmin jo mainitsin vepsän verbistä *joksenden*. Suomessakin on vielä muutamia tapauksia, joissa *nt-*suffiksi yksinään esiintyy, esim. *lentää* (vrt. mordM *lijəms* id.: *lijəndəms* frequ.), *oksentaa* (vrt. ed. lpN *vuok¹set*: *vuovsädit*), *rakentaa* (vrt. unk. *rak* 'latoa, asettaa'), ks. HAKULINEN SKRK I s. 237. Sellainen viron verbi kuin *loendama* 'luetella' vastaa edelleen tarkkaan edellä mainittuja lpN *logädit* ja mordM *luvəndəms* johdannaisia. Tämän lisäksi, kuten jo edellä mainittiin, tämä suffiksi esiintyy yleisesti muiden frekventatiivisuffiksien yhteydessä käytettynä (suom. *juoksentelen*, *käyskentelen*, veps. *ambuskenden* jne.). Kun suffiksi lisäksi tavataan myös kantasuomen lähimmissä sukukielissä lapissa ja mordvassa, on täysi syy otaksua, että se on kantasuomessakin esiintynyt siksi usein, että tuon analogisen passiivin tunnuksen syntyminen sen välityksellä on käynyt mahdolliseksi. Suomen *oksentaa* osoittaa lisäksi, että itämerensuomalaisellakin taholla tuon suffiksin edellä on esiintynyt *a:n* sijasta *e*; kantaverbi on nimittäin tässä tapauksessa, kuten lpN *vuok¹set* osoittaa, ollut *a*-vartaloinen.

On todennäköistä, että frekventatiivimuotoja aikaisemmin on käytetty enemmän kuin esim. nykyisessä suomen kirjakielessä. Eräiden sukukielten (lapin ja mordvan) viittauksen mukaisesti on frekventatiivimuotoja ilmeisesti käytetty esimerkiksi silloin, kun tekemistä suorittamassa on ollut useampia subjekteja. Erittäin runsaasti käytetään frekventatiivimuotoja (samoin kuin toisaalta momentaaniverbejäkin) vieläkin vepsän kielessä, seikka, joka osittain saattaa johtua venäjän kielen vaikutuksesta.

Toisinaan on joidenkin suffiksien alkuperäinen merkitystehtävä saattanut jossakin määrin hämärtyä. Niin on aivan ilmeisesti käynyt *nt-*frekventatiivisuffiksille itämerensuomalaisella taholla. Sellaisilla suomen muodoilla kuin *oksentaa*, *rakentaa* ei enää ole mitään varsinaista frekventatiivista merkitystä. Merkityksen hämärtymiseen viittaa sekin, että *nt-*suffiksin rinnalle on pitänyt liittää muita frekventatiivisuffikseja (*juoksentelen*, *käyskentelen*). Kun näin on käynyt, on sitäkin ymmärrettävämpää, että, kun passiivin varsinaisella tunnuksella muodostetut muodot eivät syystä tai toisesta tuntuneet kyllin selviltä, niiden sijasta ruvettiin käyttämään noita ikäänkuin jo ennestään samaan paradigmaan läheisesti kuuluvia alkuperäiseltä merkitykseltään vähän hämärtyneitä frekventatiivipassiiveja, jotka konsonanttivartaloisina (**jayettu*, **jayettaksen*, **andettu*, **andettihen* jne.) olivat saattaneet vielä enemmän kuin vokaali-

vartaloiset kadottaa varsinaisen frekventatiivisen merkitysvivahduksensa. Alkuperäisiin suhteisiin saattaa viitata se, että lauseenvastikkeina käytetyissä passiivin partisiipeissa niin yleisesti on vielä säilynyt lyhyempi tunnus: Agricola *syndyytä*, sav.murt. *antauta*, *külöpöütä*, karj. *ottahuo* jne. Näissä tapauksissa on nimittäin yleensä aina ollut kysymyksessä vain yhden tietyn kerran tapahtunut tekeminen, joten on ymmärrettävää, että tällaiset ilman frekventatiivisuffiksia muodostetut muodot ovat saataneet niihin kiintyä. Sopusoinnussa tässä esitetyn käsityksen kanssa on edelleen, ettei pitempää tunnusta koskaan tavata yksitavuisissa verbeissä eikä myöskään diftongin jäljessä, jossa asemassa *nt*-frekventatiivisuffiksia ei liene tavattu. Myös passiivin tunnusten nykyinen erilainen esiintyminen itämerensuomalaisissa kielissä selittyy parhaiten, jos oletamme, että nykyiset suhteet ovat vasta suhteellisen myöhään vakiintuneiden yleistymisten tuloksia.

* * *

Edellä on siis jouduttu yhtymään siihen Kettusen ja Hakulisen (ja aikaisemmin Setälänkin) esittämään käsitykseen, että itämerensuomalaisen kielten passiivin tunnukset ovat samaa alkuperää. Tässä esitetyn käsityksen mukaan passiivin pitempi, *tt*-llinen tunnus on syntynyt kantasuomalaisena aikana *nt*-suffiksilla johdetuissa frekventatiiviverbeissä, kun niiden konsonanttivartalon lopussa esiintynyt *t* on yhtynyt passiivin alkuperäiseen yksinäis-*t*-lliseen tunnukseen¹ ja näin syntynyt geminaatta on kokonaisuudessaan käsitetty passiivin tunnukseksi. *nt*-frekventatiivisuffiksin edellä on verbivartalon *a*-, *ä*-vokaalin sijasta esiintynyt *e* ja sama suhde on periytynyt myöskin tuon sekundääriseen passiivin tunnuksen eteen. Täten saavat sekä passiivin tunnuksen geminaatta että tuo outo *e* samalla kertaa selityksensä.

Lauri Posti.

¹ Tämän tunnuksen alkuperän pohtiminen ei enää kuulu tämänkertaisen tarkastelun piiriin. Todennäköisimmältä tuntuu erikoisesti Hakulisen perustelema käsitys (SKRK I s. 215—216), että passiivin *t* on samaa juurta kuin deverbaalinen kausatiivisuffiksi *-t*.

Über das gegenseitige Verhältnis der Passivformantien in den ostseefinn. Sprachen. (S. 355.)

LAURI POSTI.

Die ostseefinn. Sprachen kennen zwei Passivformantien, das kürzere *ta* ~ **ða*, in vordervokalischen Wörtern *tä* ~ **ðä*, und das längere *tta* ~ **tta*, in vordervokalischen Wörtern *ttä* ~ **tä*. Verf. gibt zunächst eine Übersicht über das Auftreten dieser Formantien in den heutigen ostseefinn. Sprachen und referiert dann kurz die bisher darüber vorgebrachten Ansichten. SETÄLÄ, der früher das längere Formans als eine in der gemeinfinnischen Zeit entstandene Analogiebildung betrachtete, war zuletzt der Ansicht, dass sowohl *ta* als *tta* verschiedene, schon aus finnisch-ugr. Zeit parallel überlieferte Formantien seien. LAURI KETTUNEN meinte im J. 1915, dass diese beiden Passivformantien gleichen Ursprungs seien: das Formans *tta* sei von denjenigen Verben aus verallgemeinert worden, in denen das stammauslautende *t* mit dem *t* des Passivformans zu einer Geminata zusammenschmolzen war (*verrat-ta-va*, *peittäyt-ti-hin*, [*korventaa* :] *korvettava*). Ungeklärt blieb jedoch, warum vor diesem analogischen Formans statt des stammauslautenden *a*, *ä* ein *e* erscheint (*annan*, aber *annettu*). Im J. 1924 stellte Kettunen die Theorie auf, dass im Urfinnischen in nichterster Silbe zwischen 2 tautosyllabischen Dentalen *a* > *e* und *ä* > *e* geworden sei. Diese Theorie führt zu vielen Schwierigkeiten und ist von den

Forschern, die sich mit dem Problem beschäftigt haben, im allgemeinen nicht akzeptiert worden. RAPOLA wies auf die Möglichkeit hin, dass das *e* in das Passivum der *a*- und *ä*-stämmigen Verba nach dem Muster der *e*-stämmigen eingeführt worden wäre, nachdem statt des früher allgemeinen konsonantischen Passivs die vokalstämmigen Formen desselben verallgemeinert worden sind. Es fällt aber auf, warum man nichts von einer solchen Verallgemeinerung des *e* vor dem kürzeren Passivformans sieht, wo sie an sich ebenso möglich gewesen wäre.

Verf. (wie auch neuerdings LAURI HAKULINEN) glaubt, dass die Zusammengehörigkeit der beiden Passivformantien in Anbetracht ihres heutigen Auftretens wahrscheinlich ist. Seinerseits führt Verf. das längere Formans auf das urfinnische frequentative Verbalsuffix *nt* zurück, das auf Grund von Überresten im heutigen Ostseefinn. und des Lapp. und Mordw. vorausgesetzt werden kann. Das Lappische zeigt ausserdem den wichtigen Umstand, dass vor diesem Suffix im Verbalstamme statt des *a* ein *e* auftritt, zum Beispiel *juokket* : *juogädit*, was dem vorauszusetzenden urfinnischen Verhältnis *jaka*- : **jayent*- entspricht. Die von diesem Stamme **jayent*- mit dem kürzeren Formans gebildeten Passivformen würden im Späturfinn. **jayenttapa* > **jayettapa*, **jayettu*, **jayeitaksen*, **jayettihen* usw. gelautet haben; d.h. genau ebenso, wie die mit dem längeren Formans gebildeten Formen vom Stamme *jaka*-. Als die mit dem ursprünglichen kurzen Formans gebildeten Formen aus irgendwelchem Grunde nicht mehr genügend ausdrucksvoll zu sein schienen, begann man sie durch die gleichsam zu demselben Paradigma gehörenden frequentativen Passivformen zu ersetzen, deren ursprüngliche Bedeutung schon etwas verwischt war. Auf diese Weise erklärt sich befriedigend sowohl die Geminata des längeren Passivformans als auch das merkwürdige *e* vor derselben.